

Dato: 11.11.2021

Brev til Kunnskapsdepartementet fra Utdanningsforbundet og Norsk Lektorlag

Bekymring for prosessen rundt utvikling av nye eksamensoppgaver for matematikk og engelsk vg1

Som et ledd i arbeidet med fagfornyelsen har Utdanningsdirektoratet utarbeidet eksempler på nye eksamensoppgaver i fagene matematikk og engelsk for vg1. Utdanningsforbundet og Norsk Lektorlag har mottatt en rekke bekymringsmeldinger fra medlemmer knyttet til de nye eksempeloppgavene. Spesielt har vi fått inn mange reaksjoner på oppgavene i matematikk, og vi ønsker å viderebringe disse bekymringene til Kunnskapsdepartementet. Slik vi vurderer det, har forslagene til nye eksamensoppgaver flere faglige svakheter. Det har også vært mangelfull involvering av partene i skolen i arbeidet med å utvikle oppgavene, stikk i strid med en av de sentrale intensjonene i fagfornyelsen.

Faglærernes reaksjoner på oppgavene i matematikk

Utdanningsforbundet og Norsk Lektorlag har mottatt bekymringsmeldinger knyttet til eksempeloppgavene i matematikk fra en rekke skoler og enkeltmedlemmer som underviser i faget. Dette er de viktigste innvendingene fra faglærerne:

- Lærerne ønsker å beholde del 1 av matematikkeksamen. Tidligere har eksamen i faget vært delt i to separate deler. Del 1 har blitt gjennomført uten hjelpemidler med penn og papir. Elvene har hatt hjelpemidler tilgjengelig på del 2, som stort sett er gjennomført og levert digitalt. Muligheten til å organisere eksamen på denne måten i matematikk og i andre fag vil ikke lenger være til stede etter innføringen av fagfornyelsen. Årsaken er overordnede føringer som spesifiserer at alle eksamener skal gjennomføres digitalt og med alle hjelpemidler tilgjengelig under hele prøven. Matematikklærerne mener det er svært uheldig at del 1 forsvinner i matematikk. De frykter at det vil bli vanskeligere for elever som strever med matematikk, å få vist kompetansen sin i faget.
- Det er uheldig at hele matematikkeksamen må gjennomføres med alle hjelpemidler tilgjengelig. I matematikkfaget er det viktig å gi elevene mulighet til å utvikle best mulig kompetanse i grunnleggende matematikk. Faglærerne er bekymret for at tilgang til hjelpemidler under hele eksamen kan bidra til å flytte elevenes oppmerksomhet bort fra å utvikle matematikkompetanse og over til å beherske selve hjelpemiddelet. Mange av de digitale hjelpemidlene i matematikkfaget er krevende å bruke, men gir liten faglig overføringsverdi til bruk av andre typer digitale hjelpemidler i seinere studier eller arbeidsliv. Også denne endringen kan potensielt gå utover de elevene som har lavest kompetanse i faget. Denne elevgruppa har behov for å lære seg grunnleggende matematikk, og lærerne erfarer at det kan være vanskelig for dem å turnere en flora av hjelpemidler som er krevende å bruke, samtidig som de strever med å lære det grunnleggende. Matematikklærerne understreker at det å beherske hjelpemidler og verktøy, inkludert digitale verktøy, er en

viktig del av matematikkfaget og matematikkeksamen, men at det fortsatt er behov for del 1 av eksamen der elevene kan vise kompetansen sin i grunnleggende matematikk.

- Flervalgsoppgaver eller oppgaver der elevene bare skriver inn et svar, er lite egnet i matematikk. Det er avgjørende at elevene får mulighet til å vise utregning og hvilken løsningsstrategi de har valgt. Eksempeloppgavene inneholder flere oppgaver der elevene skal skrive svarene direkte inn i svarfelt uten å vise utregning. Dette til tross for at riktig svar krever regneoperasjoner der elevene kan vise fram betydelig matematikkompetanse. Dersom elevene gjør en liten feil under utregningen, vil svaret bli galt og eleven vil ikke få vist kompetanse selv om tankegangen og de matematiske strategiene for å løse problemet hensiktsmessige. Igjen vil dette gå utover elever med lavere kompetanse i faget fordi disse elevene er mest tilbøyelige til å gjøre mindre feil i utregningen. Det har vært et grunnleggende prinsipp i matematikkopplæringen at elevene skal få vise framgangsmåte og regnestrategier. Oppgavetypen der elevene kun skriver selve svaret inn i et svarfelt, bryter med dette prinsippet.
- Matematikklærerne har også reagert på at de nye eksamensoppgavene i matematikk 1P inkluderer programmering til tross for at dette ikke er nevnt i fagets kompetansemål. Forskrift til opplæringsloven paragraf 3-22 sier eksplisitt at eksamen skal være i samsvar med kompetansemålene i faget. Når det gjelder programmeringsoppgavene i matematikk 1T, så påpeker faglærerne at de er svært krevende. Hvis slike oppgaver skal gis til eksamen, krever det for det første at elevene har fått utvikle programmeringskompetansen sin gjennom hele skoleløpet. Det vil ikke være tilfelle for årets vg1-elever som først starter med de nye læreplanene inneværende skoleår. For det andre kreves det mulighet til faglig oppdatering for matematikklærerne.

Faglige reaksjoner på oppgavene i engelsk

De nye eksempeloppgavene for engelsk vg1 har ikke blitt møtt med like stor bekymring som oppgavene i matematikk. Faglærerne har like fullt uttrykt bekymring for om oppgavene er godt nok tilpasset den nye læreplanen i faget og om oppgavene har en vanskelighetsgrad som gjør at elever med lavere kompetanse i faget ikke får vist hva de kan.

Utdanningsforbundet og Norsk Lektorlags bekymring for prosessen med å utvikle nye eksamensformer og oppgaver

Utdanningsforbundet og Norsk Lektorlag mener det er positivt at faglærere og elever får anledning til å se eksempler på eksamensoppgaver og gi tilbakemelding. Vi mener også det er bra at eksamensoppgavene prøves ut på grupper av elever på forhånd. Like fullt mener vi at det ikke har vært god nok involvering av lærere og lærerorganisasjoner i arbeidet med å utforme nye eksamensordninger og nye eksamensoppgaver i fagfornyelsen. Det virker som overordnede, prinsipielle avgjørelser knyttet til utformingen av eksamen er tatt av Utdanningsdirektoratet i forkant, uten åpen faglig debatt og uten at partene i fagfornyelsen har fått mulighet til å uttale seg. Dette gjelder først og fremst avgjørelsen om at alle eksamener skal være heldigitale og avgjørelsen om at alle hjelpemidler skal være tilgjengelig på hele eksamen for alle eksamener. Det gjelder også avgjørelsen om å inkludere flervalgsoppgaver og oppgaver som bare krever at elevene fyller inn et enkelt svar i en rute.

Disse overordnede avgjørelsene legger begrensende føringer for fagnemdenes arbeid med å utforme eksamensoppgavene i de enkelte fagene. Utdanningsforbundet og Norsk Lektorlag registrerer at eksamensgruppa for fagfornyelsen verken anbefalte heldigitale eksamener i alle fag eller tilgang til alle hjelpemidler som universell ordning, selv om disse spørsmålene ble grundig diskutert i gruppa. Vi vil også påpeke at disse spørsmålene ikke har vært drøftet i referansegruppa for fagfornyelsen eller i andre forum for medvirkning. De har heller ikke vært gjenstand for faglig debatt blant lærere eller i fagmiljøene i universitets- og høyskolesektoren. Dette er i strid med intensjonene i fagfornyelsen, der det hele tiden har vært en overordnet målsetting å involvere fagmiljøer og partene i reelle samskapingsprosesser. Tanken har vært at de ulike aktørene i Skole-Norge skal utforme framtidens skole sammen og ikke bare få framlagt ferdige løsninger som kun kan justeres i mindre grad. Vi mener det er beklagelig at overordnede og prinsipielle avgjørelser som legger føringer for utformingen av eksamen i alle fag, tas uten nødvendig og tilstrekkelig involvering.

Utdanningsforbundet og Norsk Lektorlag har merket seg at det i forbindelse med høringen på læreplanene høsten 2019 het at «*Eksamensordningene i fagene skal sendes på egen høring og ferdigstilles senere*». I etterkant har vi fått en høring som omfatter noen overordnede bestemmelser rundt eksamen i forskrift til opplæringsloven. I tillegg har Udir publisert eksempeloppgaver i matematikk og engelsk med mulighet til å gi tilbakemeldinger. Vi har imidlertid aldri hatt noen høring på selve eksamensordningen i det enkelte fag eller på de overordnede prinsippene som skal ligge til grunn for alle eksamener. Det er beklagelig. En slik høring hadde sikret faglig debatt og gitt et godt grunnlag for videre utforming av konkrete oppgaver.

Tidsperspektivet kompliserer denne saken ytterligere. Vi er allerede i november og elevene skal ha eksamen om drøye seks måneder. Det er ikke ideelt at ferdige eksamensoppgaver fortsatt er et godt stykke unna, spesielt når disse oppgavene ser ut til å innebære betydelige endringer som krever grundig tilrettelegging og forberedelser for lærere og elever.

Oppsummering

Utdanningsforbundet og Norsk Lektorlag mener på generelt grunnlag at det er svært uheldig å gjøre endringer i eksamensordningene uten gode faglige diskusjoner og reell mulighet til medvirkning og innflytelse i forkant.

I dette konkrete tilfellet vi det si at Utdanningsdirektoratet ikke bør gjøre endringer i eksamensoppgavene i matematikk for videregående som ikke er drøftet med partene og diskutert i fagmiljøene på forhånd. Dette inkluderer beslutningen om å avskaffe to-delt eksamensordning og å innføre et prinsipp om at elevene skal ha alle hjelpemidler tilgjengelig under hele prøven.

Elever og lærere har behov for å få vite eksamensordning i god tid i forveien. Vi er allerede et godt stykke ut i skoleåret, og vi kan ikke se at det er mulig å utvikle eksamensordninger som er tilstrekkelig kvalitetssikret i god nok tid til eksamen våren 2021.

Derfor mener vi det vil være klokt å gjøre bare mindre endringer i eksamensoppgavene for inneværende skoleår. Det vil gi tid og rom til å utvikle nye eksamensordninger og nye eksamensoppgaver med legitimitet hos lærere og elever.

Eksamen er til for at elevene skal få vist sin kompetanse på best mulig måte. Derfor trenger vi eksamener som er godt forankret blant faglærere og elever i skolen og som er basert på anbefalinger fra fagmiljøene i UH-sektoren.

Med vennlig hilsen

Steffen Handal

Leder Utdanningsforbundet

Rita Helgesen

Leder Norsk Lektorlag